

OD ČAPKA DO 21. STOLETÍ



Iveta Horáková

Každý žák pracuje s vlastním pracovním listem. Nejprve zvolí metodu volného psaní (témata – varování před nešvary doby), poté učitel zaznamená témata žáků na flipchart a žáci mohou provést zápis do sešitů – heslovitě. Učitel vyzve žáky, aby do tabulky na flipchartu navrhli témata z Čapkovy doby (levý sloupec) a ohniska zájmu ze současnosti (pravý sloupec). Žáci by měli rozhodnout a obhájit, na která z témat v pravém sloupci by se Čapek jistě zaměřil. Učitel dbá na to, aby žáci přesně formulovali své názory, ale do jejich debaty nezasahuje, nechává je komunikovat mezi sebou. Průběžně zaznamenává jejich názory, shodu, námítky na tabuli. Společně s žáky vytyčí max. 5 hlavních témat a vyzve žáky, aby zvolili k danému tématu nejvhodnější literární žánr. Nechá žáky pracovat v 5 skupinkách po 5 žácích – 1 z nich se stane mluvčím skupiny a sděluje, vysvětluje a obhajuje, proč se jeho skupina rozhodla např. pro drama. Učitel zapíše žánry na tabuli a vyzve skupinky, aby každá po dobu 3 minut vytvořila text na téma ze současnosti – v podobě obsahu nové Čapkovy fikce. Každá skupinka přečte třídě svůj soutěžní text. Žáci mohou zvolit vítěze nejzdařilejšího textu společně s učitelem/sami.

literární výchova, dějepis, občanská nauka

SŠ

Metody, cíle a výstupy: Pracovní list, flipchart, brainstorming, obhajoba názoru kolektivu žáků, volné psaní. Žáci dokážou jasně a zřetelně formulovat vlastní myšlenky i názor skupiny před kolektivem třídy. Jsou pohotoví v otázkách jak zachytit vlastní reflexi na současnost, dovedou ji konfrontovat s Čapkovou přítomností. Žáci umí vysvětlit důvod, proč se rozhodli pro ten který literární žánr a jsou schopni tvůrčí aktivity v zadání daném učitelem (obsah 1 literární fikce). Uvědomují si, že Čapkovy myšlenky nejsou zdaleka „passé“.

Časová jednotka: 1 x 45 minut

Metody: brainstorming; volné psaní

Uspořádání třídy: klasicky v lavicích

Charakteristika třídy (počet žáků, nadání žáci, žáci s SPU): 30 průměrně nadaných žáků bez SPU, třída je přátelská, komunikativní, ale není zvyklá pracovat ve skupinách, je spíše lenivá.

Situace (na jakou předešlou látku navazujeme nebo zda se jedná o nové téma): téma navazovalo na předešlou látku – tedy na život a dílo Karla Čapka. Dále měli žáci za úkol popřemýšlet nad aktuálními problémy dnešní doby, případně si dohledat nějaké rozšiřující informace.

Cíle (cíle jednotky jsou formulovány pro žáky – říkají, co žáci budou znát a umět dělat na konci jednotky; obsahují co nejpřesnější pojmenování očekávaných nových znalostí i dílčích dovedností, postojů):

Měla jsem dva hlavní cíle, chtěla jsem, aby si uvědomili přesah tvorby a myšlenek K.Č. do dnešní doby a pak aby se seznámili s metodou volného psaní.

Žáci si ověřují v průběhu hodiny schopnost z celku vytáhnout shrnující klíčová témata Čapkovy tvorby (na tom si zároveň ověří, že si osvojili v předešlých hodinách základní informace z tvorby, ale i z životní filozofie Karla Čapka). V této dovednosti pokračují a upevňují si ji na tématech současnosti, která opět zaznamenávají v klíčových pojmech. Porovnávají témata a zhodnocují, která témata by mohla být v dnešní době pro Čapka zajímavá. Cílem je, aby si uvědomili přesah jeho tvorby do dnešní doby a aktuálnost jeho myšlenek. Odhadují, který žánr by se hodil ke kterému tématu. V závěru si osvojují metodu volného psaní, kterou se pokouší jedno z témat zpracovat ve formě stručného obsahu nového Čapkova díla. Dozvídají se, že mohou tuto metodu použít při výběru nebo rozpracování tématu před slohovou prací.

EVOKACE:

- otázkou

Kdyby žil Čapek v dnešní době, o čem by asi psal? Před čím by varoval?

Následuje brainstorming do sešitu – odpověď na otázku. Potom shrnutí na tabuli a upřesňování formulace jednotlivých tzv. palčivých témat Čapkovy tvorby/doby.

Poté výpis palčivých témat současnosti – nejdříve samostatně a ve dvojicích, potom společně na tabuli – sděluje se napsané a doplňují se ještě nová témata.

Vedení k přesné formulaci.

UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU:

Pozornost na témata současnosti.

Společné podtrhávání témat, která by mohla Čapka zajímat pro napsání nového díla, kdyby dnes žil. Dochází ke srovnávání minulosti (viz Čapkova doba a tvorba) a současnosti. Úkol přiřadit ke každému tématu současnosti žánr, který by se pro dané téma nejlépe hodil.

REFLEXE:

Metoda volného psaní po dobu 3 minut.

Vysvětlení metody a sdělení hlavních pravidel (nepřestávat psát, nedbat na pravopis, když nevím, píšu přemýšlím přemýšlím...).

Výběr jednoho tématu současnosti.

Psát o tématu jako o obsahu fiktivního nového Čapkova díla.

Pedagogická reflexe (co se mi podařilo, další doporučení, rizika):

K přípravě

...nepřikládám nic, neboť jsem zjistila, že je to nezajímalo tak, jak se mi původně zdálo. Se mnou na tabuli pracovali aktivně, ale do sešitu si většina nepsala nic a v závěru se všichni pokusili o volné psaní, ale málokdo vydržel stanovený čas 3 minuty, většinou skončili dřív a nedařilo se jim to. Takže nenapsali buď vůbec nic, anebo jen velmi málo. Poznámky z tabule bohužel nemám a úryvky ze sešitu momentálně také ne.

V evokaci se mi zřejmě nepodařilo je přesvědčit o smysluplnosti aktivit a celé hodiny. Jeden z žáků mi napsal na mail, že se v zadních řadách šířilo: „Co mi je po tom, co by psal Čapek dnes?“

Taky jsem jim předem neřekla, co je mým cílem. Vše šlo postupně, cíle se zjevovaly pomalu. Možná jsem po nich chtěla až příliš, myslím si totiž, že palčivá témata dnešní doby je tak úplně nezajímají a navíc si je měli připravit sami doma, k čemuž jsem je asi dostatečně nezmotivovala – jak je motivovat? Nevím, nicméně nápadů nakonec měli spoustu. Taky si uvědomuji, že jsem spojila hodinu literární se slohovou a pro každou část jsem měla cíl. Bylo to moc? Možná.

Ve fázi uvědomění si významu jsem přecenila jejich paměť. Dala jsem jim úkol přiřadit ke každému tématu současnosti žánr, který by se pro dané téma nejlépe hodil. Chtěla jsem, aby si na tom uvědomili souvislost mezi tématem a žánrem/slohovým útvarem - tato část nakonec byla spíše pastí, protože nedošlo předem k zopakování jednotlivých žánrů, takže někteří žáci byli pasivní, nevěděli, co psát.

Reflexe také nevyšla tak, jak bych si přála. Byli spíš zastavení a vzdorovití. Zřejmě se vypořádávali s novou metodou i s těžkým tématem zároveň. Samotnou metodu volného psaní hodnotili už v hodině jako metodu spíše zatěžující než pomocnou. Asi jen dva žáci ze třídy by ji použili jako pomoc pro přípravu slohové práce.

Co bych udělala příště jinak:

připravila bych papír, na kterém by byl průběh celé práce, a oni by sami za sebe do připraveného papíru psali, případně si doplňovali informace souběžně s tabulí - předem bych je upozornila na to, že si výsledky práce vysbírám. Měla bych tak lepší podklady pro sebereflexi.

V občance bychom v jedné či ve dvou hodinách promluvili o tématech současnosti (zdroj: noviny, internet, zpravodajství) a v češtině bych předem zopakovala hlavní žánry v literatuře.

Asi bych vysvětlila v předchozí hodině metodu volného psaní, aby už v této hodině věděli, o co půjde a měli na samotné psaní více času.

Protáhla bych to na dvě hodiny - první hodinu bych pak brala jako přípravu na slohovou práci a uzavření tématu Karel Čapek a tu druhou bych udělala čistě slohovou, takže by si přímo před slohovou prací mohli ověřit, jestli jim je metoda volného psaní opravdu k ničemu.